

II. Svensk undersökning.

Ved OLA NYQUIST och IVAR STRAHL.

I nära överensstämmelse med den i det närmast föregående redovisade undersökningen vid universitetet i Oslo gjordes vid början av höstterminen 1959 vid Uppsala universitet en enquête bland de för året nya juris studerandena, 98 till antalet därav 22 kvinnliga och 1 som inte uppgav kön. Vid slutet av en föreläsning fick de, oförberedda, var och en et formulär att ifylla på stället, företrädesvis innehållande frågor om de begått brottsliga handlingar av en rad preciserade slag. För anonymiteten var sörjt, så att ingen kunde röjas ens genom handstilen och så att den som inte önskade svara kunde underlåta detta med bibehållen anonymitet. Att svara var således fullkomligt frivilligt.

Frågaformulärets inledande frågor avsåg den tillfrågades kön och hans eller hennes bosättningsort (om stad/köping eller övriga landet) under folkskolan och realskolan samt under och efter gymnasiet. Den tillfrågade ombads därefter att med ja eller nej besvara följande 18 frågor:

1. Snattat pengar i hemmet?
2. Undanhållit pengar när Ni gick ärende?
3. Snattat i kiosk eller affär?
4. Tillgripit o. brukat bil, mc eller moped utan lov?
5. Deltagit i inbrott för att olovligen tillgripa något (t. ex. i lager, affär, kiosk, sommarstuga)?
6. „Knyckt“ frukt (t. ex. äpplen, päron, plommon)?
7. Andra former av olovligt tillgrepp eller förskingring (t. ex. tillgrepp från kamrater, av sportutrustning, från automater, „lån“, ur föreningskassa)?
8. Skadegörelse (t. ex. krossning av fönsterrutor eller lampor, skada på båtar, byggnader o. d.)?
9. Äkt spårvagn, tåg, buss eller båt och undandragit Er att betala?
10. Lämnat kafé eller restaurang utan att betala (där så bort ske)?
11. Rest för barn i st. f. vuxen?
12. Lämnat osann uppgift i anmälningsblankett, i ansökningshandling eller annan handling?
13. Förfalskat handling?
14. Kört bil, mc eller moped med promille?
15. Haft samlag med kvinna under 15 år?
16. Blev Ni innan Ni fyllde 18 år utsatt för otuktig handling av person över 18 år och av samma kön?
17. Har Ni deltagit i dylik handling med kamrat av samma kön?
18. Har Ni någonsin blivit bestulen?

Tabel I.¹⁾
Fördelning efter tidsperioden; 75 manliga studerande.

Fråga nr	Under fsk		Under rsk		Under fsk+rsk		Efter rsk		Efter gym		Totalt		Uppdagat		Känt f. polisen	
	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%
1	26	34.7	18	24.0	35	46.7	9	12.0	1	1.3	36	48.0	17	22.7	0	0
2	25	33.3	22	29.3	29	38.7	7	9.3	3	4.0	31	41.3	10	13.3	0	0
3	22	29.3	12	16.0	30	40.0	5	6.7	2	2.7	32	42.7	4	5.3	1	1.3
4	0	0	5	6.7	5	6.7	13	17.3	6	8.0	14	18.7	5	6.7	1	1.3
5	2	2.7	1	1.3	3	4.0	2	2.7	1	1.3	4	5.3	0	0	0	0
6	57	76.0	45	60.0	62	82.7	26	34.7	11	14.7	63	84.0	13	17.3	2	2.7
7	7	9.3	8	10.7	11	14.7	5	6.7	3	4.0	14	18.7	1	1.3	0	0
8	36	48.0	28	37.3	43	57.3	11	14.7	1	1.3	44	58.7	9	12.0	0	0
9	18	24.0	32	42.7	33	44.0	28	37.3	15	20.0	39	52.0	3	4.0	0	0
10	0	0	4	5.3	4	5.3	7	9.3	2	2.7	11	14.7	0	0	0	0
11	23	33.3	19	25.3	31	41.3	6	8.0	2	2.7	33	44.0	0	0	0	0
12	1	1.3	2	2.7	2	2.7	5	6.7	3	4.0	6	8.0	0	0	0	0
13	0	0	5	6.7	5	6.7	5	6.7	2	2.7	9	12.0	0	0	0	0
14	0	0	1	1.3	1	1.3	24	32.0	14	18.7	25	33.3	0	0	0	0
15	0	0	1	1.3	1	1.3	3	4.0	3	4.0	3	4.0	0	0	0	0
16	0	0	0	0	0	0	3	4.0	0	0	3	4.0	0	0	0	0
17	2	2.7	4	5.3	4	5.3	3	4.0	2	2.7	7	9.3	0	0	0	0
18	23	33.3	38	50.7	40	53.3	44	58.7	30	40.0	52	69.3	—	—	9	12.0
Någon gärning	67	89.3	64	85.3	73	97.3	58	77.3	39	52.0	74	98.7	—	—	—	—

¹⁾ fsk = folkskolan
rsk = realskolan
gym = gymnasiet

Även försök till brott avsågs. På därför avsedda platser i formuläret skulle utmärkas, till vilken tidsperiod svaren vore att hänföra (under folkskolan, realskolan eller gymnasiet eller efter gymnasiet) samt huruvida uppgiven gärning någonsin blev uppdagad och om den blev känd för polisen.

Alla besvarade frågorna. I ett par fall lämnades dock någon enstaka fråga obesvarad. Sålunda saknades i ett formulär uppgift om kön och i ett annat hade bosättningsortens art icke angivits. I det följande bortses från svaren i dessa två formulär. Av de återstående 96 uppgiftslämnarna (75 manliga och 21 kvinnliga) uppgav 3 (2 kvinnliga och 1 manlig), att de inte begått någon sådan brottslig handling som formuläret avsåg.

Fördelningen av de 75 manliga och de 21 kvinnliga studerandenas ja-svar på de olika tidsperioderna och arten av bosättningsort framgår av tabellerna I—III. Det bör observeras, att i Sverige övergången från folkskola till realskola i regel sker i 11—13-

Tabell II.¹⁾
Fördelning efter tidsperioden; 21 kvinnliga studerande.

Fråga nr	Under fsk		Under rsk		Under fsk+rsk		Efter rsk		Efter gym		Totalt		Uppda- gat		Ränt f. polisen	
	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%
1	8	38.1	2	9.5	8	38.1	1	4.8	1	4.8	8	38.1	4	19.0	0	0
2	9	42.9	4	19.0	9	42.9	1	4.8	1	4.8	9	42.9	5	23.8	0	0
3	2	9.5	0	0	2	9.5	0	0	0	0	2	9.5	0	0	0	0
4	0	0	1	4.8	1	4.8	1	4.8	0	0	2	9.5	0	0	0	0
5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	14	66.7	6	28.6	15	71.4	5	23.8	2	9.5	15	71.4	3	14.3	0	0
7	1	4.8	0	0	1	4.8	1	4.8	1	4.8	2	9.5	0	0	0	0
8	0	0	1	4.8	1	4.8	0	0	0	0	1	4.8	1	4.8	1	4.8
9	4	19.0	7	33.3	8	38.1	6	28.6	4	19.0	12	57.1	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	4	19.0	4	19.0	7	33.3	2	9.5	1	4.8	8	38.1	0	0	0	0
12	0	0	1	4.8	1	4.8	2	9.5	1	4.8	2	9.5	1	4.8	0	0
13	0	0	0	0	0	0	1	4.8	1	4.8	1	4.8	0	0	0	0
14	0	0	0	0	0	0	1	4.8	1	4.8	1	4.8	0	0	0	0
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	2	9.5	0	0	2	9.5	0	0	0	0	2	9.5	0	0	0	0
18	6	28.6	8	38.1	10	47.6	10	47.6	4	19.0	15	75.0	—	—	3	14.3
Någon gärning	17	80.9	14	66.7	18	85.7	13	61.9	5	23.8	19	90.5	—	—	—	—

- ¹⁾ fsk = folkskolan
rsk = realskolan
gym = gymnasiet

årsåldern och från realskola till gymnasium i 15—17-årsåldern. Det bör också uppmärksammas, att den nuvarande svenska undre promillegränsen för straffansvar vid 0.5 ‰ trädde i kraft den 1 juli 1957. Dessförinnan var gränsen 0.8 ‰.

De tillfrågade har begått många bagatellartade brott. Drygt 80 % har knyckt frukt, drygt 50 % har åkt spårvagn, buss eller tåg och undandragit sig att betala och drygt 40 % har rest på barnbiljett i stället för att betala som vuxen. Av pojkar har 15 % någon gång lämnat kafé eller restaurang utan att göra rätt för sig.

Större intresse tilldrager sig sådan tjuvnadsbrottslighet som inte gällt frukt. Snattat pengar i hemmet säger sig 46 % ha gjort. Det har mest förekommit i folkskoleåldern, men i några fall även efter gymnasiet. Frekvensen är något större bland manliga tillfrågade än bland kvinnliga. Bland de förra är den mycket större för dem som under uppväxttiden bott både i stad och på landet

Tabell III.¹⁾
Fördelning efter bosättningsorten.

Fråga nr	Totalt		MÄN				KVINNOR			
			Stad/land		Stad+land		Stad/land		Stad+land	
	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%	Ja	%
1	44	45.8	20	40.0	16	64.0	4	33.3	4	44.5
2	40	41.7	22	44.0	9	36.0	6	50.0	3	33.4
3	34	35.4	23	46.0	9	36.0	0	0	2	22.2
4	16	16.7	5	10.0	9	36.0	0	0	2	22.2
5	4	4.2	1	2.0	3	12.0	0	0	0	0
6	78	81.3	40	80.0	23	92.0	10	83.3	5	55.6
7	16	16.7	12	24.0	2	8.0	1	8.3	1	11.1
8	45	46.9	28	56.0	16	64.0	0	0	1	11.1
9	51	53.1	27	54.0	12	48.0	5	41.7	7	77.7
10	11	11.5	9	18.0	2	8.0	0	0	0	0
11	41	43.2	22	44.0	11	44.0	6	54.6	2	22.2
12	8	8.3	3	6.0	3	12.0	1	8.3	1	11.1
13	10	10.4	7	14.0	2	8.0	1	8.3	0	0
14	26	27.4	14	28.0	11	44.0	0	0	1	11.1
15	—	—	2 ²⁾	4.1	1	4.0	—	—	—	—
16	3	3.1	2	4.0	1	4.0	0	0	0	0
17	9	9.4	6	12.0	1	4.0	1	8.3	1	11.1
18	67	70.5	46	72.0	16	64.0	8	72.8	7	77.8
Antal till- frågade	96	100.0	50	100.0	25	100.0	12	100.0	9	100.0

1) Stad / land = varit stadigvarande bosatt antingen i stad eller på landet.

Stad+land = varit bosatt både i stad och på landet.

2) Två av 49 uppgiftslämnare; en svarade ej på denna fråga.

än bland dem som bott endast på ettdera stället. Snatteri i kiosk eller affär har erkänts av 43 % bland de manliga studenterna, mot knappa 10 % av de kvinnliga. Sådant snatteri har mest förekommit under folkskoletiden men i avsevärd uträkning också under realskolan, däremot inte i nämnvärd grad under och efter gymnasiet. Fyra manliga studenter har uppgivit, att de deltagit i inbrott för att olovligen tillgripa något. Av de manliga studenterna har 59 % uppgivit, att de gjort sig skyldiga till uppsåtlig skadegörelse, mestadels i folkskole- och realskoleåldrarna.

Förskingringsbrott, bestående i att de undanhållit pengar när de gått ärendet, uppgiver sig 42 % ha begått. Frekvensen, som är relativt hög i folkskole- och realskoleåldrarna, är något högre för de kvinnliga studenterna.

Olovligt tillgrepp eller olovligt brukande av bil, motorcykel el-

ler moped har förekommit nästan endast bland de manliga tillfrågade. Av dem har 19 % sagt sig ha begått detta brott, de flesta under och efter gymnasiet.

Frågan om andra former av olovligt tillgrepp eller förskingring än de nu nämnda har besvarats jakande av 17 % bland de tillfrågade.

Ett så allvarligt brott som förfalskning har erkänts av 12 % av de manliga studenterna, 5 % av de kvinnliga. Av de tillfrågade har 8 %, ungefär lika för båda könen, uppgivit sig ha lämnat osann uppgift i anmälningsblankett, ansökningshandling eller annan handling.

Av de manliga tillfrågade har 33 % sagt sig ha kört bil, motorcykel eller moped med för hög alkoholhalt i blodet. Till mycket stor del har detta skett efter gymnasiet.

Tre manliga studenter har uppgivit, att de under realskole- eller gymnasietiden haft samlag med kvinna under 15 år. Sju manliga och 2 kvinnliga studenter har uppgivit, att de deltagit i otuktig handling med person av samma kön.

Av de 93, som tillstått någon brottslig handling, uppgav 88 (95 %), att, såvitt de visste, inte någon av dessa handlingar blivit känd för polisen.

Tre manliga studenter uppgav, att de, innan de fyllt 18 år, blivit utsatta för otuktig handling av person av samma kön som fyllt 18 år. Handlingen skulle ha ägt rum under gymnasietiden.

Drygt 70 % av de tillfrågade har vid något tillfälle blivit bestulna.

Andra frågor än de nämnda ställdes inte, varför det är möjligt att de tillfrågade begått även andra brottsliga handlingar.

Det är naturligtvis inte säkert, att svaren är i allo tillförlitliga. Ett indicium på att de i huvudsak är sanningsenliga är emellertid, att den norska enquêten, som också riktades till studenter och som innehöll praktiskt taget samma frågor, ger ungefär samma resultat. Även de amerikanska undersökningarna visar ganska god överensstämmelse med resultatet.

Det bör emellertid erinras om att den svenska undersökningen haft en mycket liten omfattning. Resultatet har framräknats på grundval av svar lämnade av endast 96 studenter. Detta gör, att man bör vara försiktig med att dra slutsatser av enquêten. I synnerhet måste man akta sig för att fästa alltför stor vikt vid de här angivna procenttalen. Vad undersökningen emellertid synes ge vid handen är, att inom en grupp av ungdomar, som med all rätt anses hyggliga och sköttsamma, brottsliga handlingar har begåtts både under och efter folkskole- och realskoletiden i stor utsträckning och i mycket större utsträckning än som kommit till polisens kännedom.